

POSTANOWIENIE

Dnia 22 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania J. K.
przeciwko Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw
Wewnętrznych i Administracji w Warszawie
o zwrot nienależnie pobranych świadczeń,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 22 maja 2024 r.,
wniosku pełnomocnika z urzędu o wznowienie postępowania w zakresie
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zawartego w pkt 3
postanowienia Sądu Najwyższego - Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
z dnia 13 lipca 2022 r., sygn. akt II USK 542/21,

**zmienia pkt 3 postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13
lipca 2022 r., sygn. akt II USK 542/21 w ten sposób, że w miejsce
kwoty 2700 zł powiększonej o stawkę podatku VAT zasądza
kwotę 3600 zł (trzy tysiące sześćset złotych) bez powiększenia o
stawkę podatku VAT, nie naruszając postanowienia w pozostałej
części.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 13 lipca 2022 r., II USK 542/21, Sąd Najwyższy w
pkt 3 zasądził od Skarbu Państwa (kasa Sądu Apelacyjnego w Warszawie) na

rzecz radcy prawnego M. R. kwotę 2.700 zł podwyższoną o stawkę podatku VAT tytułem zwrotu nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu.

Podstawę wskazanego rozstrzygnięcia stanowiły § 8 pkt 6 w zw. z § 4 ust. 1 w zw. z § 16 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. z 2019 r., poz. 68, ze zm.). Wynagrodzenie pełnomocnika z urzędu zostało podwyższone o podatek VAT w kwocie 23% na podstawie § 4 ust. 3 powyższego rozporządzenia.

Pełnomocnik działając w imieniu własnym na podstawie art. 401¹ k.p.c. w zw. z art. 399 § 1 i 2 k.p.c. art. 405 k.p.c., art. 407 § 2 k.p.c. oraz art. 416¹ k.p.c. w zw. z wydaniem przez Trybunał Konstytucyjny wyroków z dnia 19 kwietnia 2023 r., SK 85/22 oraz z dnia 20 kwietnia 2023 r. złożył wniosek o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2022 r., II USK 542/21, w zakresie w jakim (w pkt 3) zostało wydane rozstrzygnięcie o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej J.K. przez radcę prawnego z urzędu za postępowanie przed Sądem Najwyższym.

Skarżący wskazał, że zaskarżone rozstrzygnięcie zostało wydane na podstawie:

a) § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu z dnia 3 października 2016 r., który to przepis utracił moc w zakresie w jakim przewiduje wysokość opłaty stanowiącej koszty nieopłaconej pomocy prawnej ponoszonej przez Skarb Państwa udzielonej przez radcę prawnego z urzędu w wysokości niższej niż stawka minimalna opłat za czynności radców prawnych określonych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych z dnia 22 października 2015 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 265 ze zm.), wydanym na podstawie art. 225 ust. 2 i 3 ustawy o radcach prawnych z 6 lipca 1982 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 1166), dotyczących stawek minimalnych prowadzonych z wyboru z dniem

4 maja 2023 r. na skutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2023 r., SK 53/22;

b) § 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu z dnia 3 października 2016 r., który to przepis utracił moc na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 kwietnia 2023 r., SK 85/22.

W oparciu o powyższe, pełnomocnik wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia, w pkt 3 i przyznanie skarżącemu oraz polecenie Skarbowi Państwa (kasa Sądu Apelacyjnego w Warszawie) wypłacenia mu kwoty 4.050 zł tytułem nieopłaconych kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu, powiększonych o stawkę podatku od towarów i usług VAT w wysokości 931,50 zł, tj. 4.981,50 zł brutto, przed sądem pierwszej instancji, w miejsce przyznanej kwoty 2.700 zł powiększonej o stawkę podatku od towarów i usług VAT w wysokości 621 zł, tj. 3.321 zł brutto. Ponadto skarżący wniósł o przyznanie mu zwrotu kosztów postępowania związanego z wniesieniem skargi o wznowienie postępowania, według norm przepisanych, w tym zwrotu poniesionych wydatków w kwocie 9,80 zł z tytułu nadania skargi listem poleconym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o wznowienie postępowania została oparta na art. 401¹ k.p.c., zgodnie z którym można żądać wznowienia postępowania w przypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, na podstawie którego wydane zostało orzeczenie.

Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 20 kwietnia 2023 r., SK 53/22 (OTK-A 2023/49) stwierdził, że § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. z 2019 r., poz. 68 ze zm.) w zakresie, w jakim przewiduje wysokość opłaty stanowiącej koszty nieopłaconej pomocy prawnej ponoszonej przez Skarb Państwa udzielonej przez radcę prawnego z urzędu w wysokości niższej niż stawka

minimalna opłat za czynności radców prawnych określonych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265 ze zm.), wydanym na podstawie art. 22 ust. 2 i 3 ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2022 r., poz. 1166), dotyczących stawek minimalnych w sprawach prowadzonych z wyboru, jest niezgodny żart. 64 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 zd. 2 i art. 92 ust. 1 zd. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

W wyroku z dnia 19 kwietnia 2023 r., SK 85/22 (OTK-A 2023/41) Trybunał Konstytucyjny orzekł, że § 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. z 2019 r., poz. 68, ze zm.) jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 zdanie drugie i art. 82 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3767/22 (LEX nr 3566974) przyjął, że wobec niekonstytucyjnego charakteru wskazanych przepisów wspomnianego rozporządzenia, w systemie prawa powstała luka, uzasadniająca ustalenie stawki wynagrodzenia należnej pełnomocnikowi z urzędu w drodze analogii do unormowań dotyczących ogólnych stawek zastępstwa procesowego (podobnie w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2023 r., I CSK 4563/22, LEX nr 3604386). W związku z tym konieczne jest zastąpienie zakwestionowanych przez Trybunał Konstytucyjny stawek - stosownie do wartości przedmiotu zaskarżenia oraz rodzaju postępowania - stawkami wynagrodzenia (opłat) jakie prawodawca przewidział za tego samego rodzaju prace (pomoc prawną) wyświadczone przez radcę prawnego ustanowionego z wyboru, wynikające z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935).

W związku z tym, mając na względzie wskazywaną w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia zasądzono stawkę wynikającą z § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r.

Jednocześnie, dzieląc stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w powołanym wyżej postanowieniu z dnia 13 września 2023 r. należy uznać, że zastosowanie tych przepisów nie uzasadniało powiększenia wysokości tego wynagrodzenia o sumę odpowiadającą podatkowi VAT. Obowiązek podwyższenia wynagrodzenia radcy prawnego działającego z urzędu o kwotę podatku od towarów i usług wynika wyłącznie z § 4 ust. 3 rozporządzenia o stawkach z urzędu. Przepis ten stanowi, że kwotę, o której mowa w ust. 1 i 2, podwyższa się o kwotę podatku od towarów i usług wyliczoną według stawki podatku obowiązującej dla tego rodzaju czynności na podstawie przepisów o podatku od towarów i usług. Z jego wykładni językowej wynika, że podwyższeniu podlega nie każde wynagrodzenie, które okazałoby się należne pełnomocnikowi z urzędu, lecz - konkretnie i wyłącznie: wynagrodzenie w stawkach określonych w § 4 ust. 1 i 2 wspomnianego rozporządzenia. Zasada wyrażona w § 4 ust. 3 rozporządzenia o stawkach z urzędu nie ma zatem samodzielnej treści normatywnej w tym sensie, że jej zastosowanie było funkcjonalnie powiązane z przyjętym w tym rozporządzeniu systemem stawek wynagrodzenia w określonej wysokości, unormowanej w przepisach, do których odsyłał § 4 ust. 1 tego rozporządzenia, modyfikowanej ewentualnie na podstawie § 4 ust. 2 tegoż aktu, wobec czego wykluczona była możliwość zastosowania § 4 ust. 3 rozporządzenia o stawkach z urzędu.

Sąd Najwyższy podkreślił także, że po pierwsze, działanie takie nie mieściłoby się w hipotezie normy wynikającej z przywołanego ostatnio przepisu, która nakaz podwyższenia wynagrodzenia wiązała z podstawami określenia wysokości stawek opłat określonymi w derogowanych obecnie przepisach rozporządzenia o stawkach z urzędu. Można przy tym założyć, że obowiązek podwyższania kwoty wynagrodzenia o sumę odpowiadającą należnemu podatkowi VAT miał zapobiegać realnemu obniżeniu kwot uzyskiwanych przez pełnomocnika, co było uzasadnione tym bardziej, że nawet w sumach nominalnych kwoty te kształtowały się na poziomie niższym niż minimalne stawki opłat pełnomocników z wyboru.

Po drugie, takie orzeczenie nie miałoby podstaw w zastosowaniu analogii, której wynikiem powinno być przeniesienie kompleksowych rozwiązań przyjętych w rozporządzeniu o stawkach z wyboru - na obszar świadczenia pomocy prawnej z

urzędu, aktualnie pozbawiony unormowania wysokości należnego wynagrodzenia. Wbrew założeniom wnioskodawczynie nie miałyby bowiem uzasadnienia tworzenie hybrydowej konstrukcji orzekania o opłacie, o której mowa w § 2 pkt 1 rozporządzenia o stawkach z urzędu, w ten sposób, że wysokość opłaty ustalana byłaby w drodze analogii na podstawie Rozporządzenia o stawkach z wyboru, lecz jednocześnie stosowany byłby § 4 ust. 3 rozporządzenia o stawkach z urzędu. Zastosowane w sprawie unormowanie zawiera bowiem regulację kompletną, nieprzewidującą powiększania wynikającej z niego kwoty o jakiegokolwiek wartości, w tym VAT.

Brak zatem przyczyn, dla których, w sytuacji stosowania stawki przewidzianej przez rozporządzenie o stawkach z wyboru, uzasadnione miałyby być jednoczesne stosowanie § 4 ust. 3 rozporządzenia o stawkach z urzędu. Przeciwnie, byłoby to sprzeczne z brzmieniem tego ostatniego przepisu, z wynikami zastosowania analogii, a ponadto niespójne z systemem ustalania kosztów zastępstwa procesowego, w którym - w razie braku odmiennej umowy z klientem - stawki minimalne z założenia mają pokrywać także wszelkie daniny publicznoprawne.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[ms]